

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті представлена роль професії вчителя іноземних мов, яка стикається зі збільшенням числа учнів і нестачею кваліфікованих викладачів, коли швидко змінюється учнівський контингент; загальнонаціональна освітня реформа і розробка національних стандартів викладання іноземної мови висувають ряд нових вимог до вчителів. Сучасні закони представляють профіль компетентності сучасного вчителя мови XXI століття в Європі, приділяючи особливу увагу його загальним потребам початкового і неперервного навчання, які відповідають за формування творчого простору для вивчення іноземних мов і “оновленого” портрета сучасного лінгвістичного педагога. У сучасних умовах відкритого доступу до майже будь-якої інформації професійність знань учителя вже визначається не тільки змістом цих знань, а й здатністю передавати їх таким шляхом, який сприяє взаємодії, обговоренню, діалогу, аргументації. Із цього випливає, що поряд зі знаннями наукових фактів вчителю необхідне знання інтерактивних технологій їх опрацювання.

Ключові слова: вчитель іноземної мови, освіта, усвідомленість, професійні знання, моделювання, цикл навчальної діяльності, методи навчання, якість професійної підготовки.

Питання про навички в галузі іноземних мов залишається відкритим, оскільки профіль викладача і професійні стандарти, які визначають роботу викладача в останні роки, перебувають в центрі європейських освітніх обговорень. Зміни розробок деяких первинних моделей навчання, адаптація до поточних вимог, усвідомлення ролі вчителя в якості координатора і активного виконавця освітнього процесу, визначення найкращих засобів для облегшення доступу до професії, створення набору навичок, які повинні належним чином відповідати критеріям якості освіти, підвищують концептуальну узгодженість між початковим і неробочим навчанням і, нарешті, не менш важливим є створення умов справедливої роботи (фінансово і не тільки).

Наразі професія вчителя іноземних мов стикається зі збільшенням числа учнів і нестачею кваліфікованих викладачів. Водночас швидко змінюється учнівський контингент, загальнонаціональна освітня реформа і розробка національних стандартів викладання іноземної мови висувають ряд нових вимог до вчителів. Х. Кьортан і К. Песола припускають, що вчителів іноземних мов сьогодні “вимагають поєднання компетенцій і досвіду, які можуть бути необхідними в підготовці вчителів мови” і що сильний професійний розвиток має вирішальне значення [3].

Метою статті є представити вчителів іноземної мови як осіб, які є “постачальниками навчання” і осіб, які приймають рішення, беручи участь у підготовці майбутніх викладачів, повинні зосередити свої дії на фундаментальній меті створення рефлексивних і автономних лінгвістичних педагогів, здатних і бажаючих діяти в якості агентів міжкультурної комунікації. У зв’язку із цим ми нагадуємо, що в нас вже є кілька ключових інструментів, таких як Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (Common European Framework of Reference (CEFR)) [2], де розроблені сучасні та інноваційні навчальні програми: звання до CEFR, використання ІКТ (інформаційні та комп’ютерні технології) означає використання інших іноземних мов, на яких говорять учні і т. д.

Для визначення цілей професійної підготовки вчителя іноземних мов у світлі головних компонентів загальнорекомендованої моделі навчання слід враховувати специфіку і діапазон вирішення навчальних задач: формування загальних компетенцій учнів, комунікативної компетенції вдосконалення володіння видами мовленнєвої діяльності в конкретній сфері спілкування, збагачення або диверсифікації стратегій чи вдосконалення завдання. Найважливішим завданням професійної підготовки студентів у вищому мовному навчальному закладі є формування необхідного і достатнього рівня професійної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови.

Під професійною компетенцією ми розуміємо сукупність теоретичних знань із педагогіки, психології, методики викладання іноземних мов, прикладної лінгвістики та вмінь їх практичного використання в роботі в загальноосвітньому навчальному закладі. Поняття “знання” як компонент професійної компетенції майбутнього вчителя іноземних мов можна розглядати з точки зору його змісту та засобів його передачі. Змістом професійних знань є понятійно-фактична складова частина навчального матеріалу, яка включає взаємопов’язані факти, закономірності, теорії, узагальнення, терміни [9].

У сучасних умовах відкритого доступу до майже будь-якої інформації професійність знань учителя вже визначається не тільки змістом цих знань, а й здатністю передавати їх таким шляхом, який сприяє взаємодії, обговоренню, діалогу, аргументації. Із цього випливає, що поряд зі знаннями наукових фактів вчителю необхідне знання інтерактивних технологій їх опрацювання.

Саме тому базова підготовка вчителя розглядається, наприклад, у концепції Оксфордського університету (керівник групи Д. Макінтур) як “практичне теоретизування”, що акцентує увагу на вирішенні фундаментальної проблеми взаємозв’язку теорії та практики в підготовці вчителя. За Оксфордською концепцією,

професійна підготовка майбутніх учителів має бути пов'язана з критичним вивченням, удосконаленням та експериментальним використанням ідей, що надходять із різних джерел, включаючи, з одного боку, знання та вміння досвідчених учителів, зразки педагогічної праці, з другого – різноманітну теоретичну та науково-дослідну літературу, тобто теоретизування про практику [8].

Слід зауважити, що процес засвоєння професійних знань тісно пов'язаний із розвитком професійного мислення, завдяки якому студенти здатні виділяти істотні ознаки педагогічних фактів, явищ, ситуацій, аргументувати їх, прогнозувати результат, приймати власне рішення [5]. Відповідно до ієрархії мисленнєвих дій можна виділити п'ять рівнів сформованості в студентів професійних знань:

– розуміння: студенти можуть визначити та інтерпретувати сутність базових фахових понять на основі їх категоріального аналізу;

– застосування: студенти використовують знання сутності базових фахових понять у стандартних ситуаціях під керівництвом викладача;

– аналіз: студенти співставляють основні категорії, визначають взаємозв'язок між ними, використовують набуті знання в нестандартних ситуаціях;

– синтез: студенти встановлюють логіко-структурну залежність між основними педагогічними поняттями, розробляють опорні схеми окремих питань, виступають із доповідями, повідомленнями;

– оцінка: студенти оцінюють значення того чи іншого матеріалу в цілісній системі професійних знань, ґрунтуючись на чітких критеріях оцінки [9].

Тому головною властивістю професійних знань є усвідомлення вмотивованість вибору способу виконання педагогічної дії.

Уміння в системі професійної підготовки вчителя іноземних мов – це здатність незалежно виконувати педагогічні дії на основі оволодіння засобами та прийомами та застосування засвоєних знань на практиці [9].

Модельовання змісту й структури вчительської діяльності уможливило виокремлення восьми видів умінь, на розвиток яких слід спрямувати процес професійної підготовки: 1) проєктувальні (вміння спроектувати, спланувати будь-який вид роботи); 2) адаптаційні (вміння застосовувати свій план у конкретних навчальних умовах); 3) організаційні (вміння організувати будь-який вид роботи); 4) мотиваційні (вміння мотивувати учнів до навчальної діяльності); 5) комунікативні (вміння спілкуватися на уроці і поза ним); 6) уміння контролю і самоконтролю; 7) пізнавальні (вміння вести дослідницьку діяльність); 8) допоміжні (вміння співати, малювати, грати на музичному інструменті тощо) [7].

Сучасний підхід, який запроваджується Радою Європи, базується на комунікативних потребах учнів та використанні засобів і методів, які допоможуть учням задовольняти ці потреби і які відповідають їх характеристикам як учнів. Проте перспективним вважається представлення різних напрямів, що сприятиме глибинному розумінню комплексної різноманітності сфери мовної освіти. Тому актуальними проблемами професійної підготовки вчителя ІМ є аналіз цілей, змісту, основних прийомів і засобів навчання в різних методах навчання іноземних мов, визначення доцільності використання того чи іншого прийому / методу в конкретному педагогічному контексті, пошук і адаптація новітніх технологій навчання, а також розробка власного професійного стилю викладання ІМ. Для цього студентів слід залучати до активної участі в аудиторних та позааудиторних методичних лекціях, семінарах, професійних майстернях, колоквиумах, конференціях з означеного кола питань, що зробить можливою мобілізацію творчого потенціалу майбутнього фахівця, його особистісної і професійної реалізації та самореалізації в освітньому процесі.

Розширення і оновлення методів навчання викладацьких кадрів є постійним процесом Європейської системи освіти. Ініціативи в галузі базової і неперервного навчання, спрямовані на поточні теми, такі як процес вивчення іноземної мови або міжкультурного виміру, все більш широко поширені, однаково сприяють підвищенню академічної свободи інститутів і університетів, які пропонують такі програми. Навіть якщо міністерство освіти продовжує використовувати керівні принципи щодо змісту модулів навчання, інститутами, відповідальними за підготовку викладацького складу, є ті, які встановлюють графік курсів, співвідношення між теоретичною частиною і практичною, ступінь інтеграції результатів останніх досліджень або важливість, що надається деяким пов'язаним академічним предметів, таким як лінгвістика, психологія, педагогіка і цивілізація.

Такі навички, засновані на особистому досвіді, не можуть бути розроблені в інших ситуаціях, крім автентичних, тому ми вважаємо за необхідне включення в навчальну програму навчання викладачів іноземних мов курсів, орієнтованих на різні види педагогічних практик, але також які використовують методи роботи, які стимулюють вираження особистих і соціальних навичок, таких як автономія або робота в команді. Пропоновані навчальні програми повинні бути націлені на не інтегруючий контент із трьома вимірами: знання цільової мови та культури (когнітивний вимір), поведінка в порівнянні до цільової культури (афективний вимір) і вміння спілкуватися (прагматичний / розмовний).

Ключовим аспектом реформування навчальних програм залишається освіта майбутніх учителів іноземної мови, здатних забезпечити викладання на базі навичок, а також справжніх експертів із багатомовності, приймаючи до уваги усвідомлення притаманної множинності кожної культури та визначальну синергію процесу вивчення іноземної мови [1]. Тому нові навчальні маршрути, доступні для студентів, мають бути спрямовані на три основні аспекти:

– лінгвістичні навички, B2-C1 рівня CEFR для вчителів початкової та дошкільної освіти, C1-C2 для середньої освіти відповідно. Курси, підпорядковані цій меті, будуть задумані за принципом прямого вивчення реальності, що підкреслюють не тільки функціональні мовні навички, але також і розвиток міжкультурних навичок та заохочення незалежного навчання протягом усього життя;

– педагогічні та методичні навички з посиланням на досить “традиційні” сфери (наприклад, розуміння процесу раннього вивчення іноземної мови, аспекти планування навчання, потреби учнів тощо), а також на нові багатомовні та міжкультурні тенденції в цій галузі;

– навички мета-педагогіки та рефлексивна практика з точки зору створення спроможності критичного аналізу та вибіркового використання в залежності від встановлених цілей різних інструментів і методів, доступних для вчителя іноземної мови.

Таким чином, вчителям рекомендується постійно спостерігати та самостійно оцінювати свою власну практику, не бажуючи підвищити ефективність та привабливість навчального процесу. Фінський професор Вілло Кохонен [4] запропонував у 2001 році цілісну основу для навчання іноземної мови, підкресливши роль рефлексивного досвідного навчання в процесі:

Висновки. Усі ініціативи в цьому відношенні, безсумнівно, повинні відповідати очікуванням сучасного суспільства та конкретної динаміки галузі іноземних мов, предмет якого сприяє забезпеченню професійного успіху, набуває додаткової вартості в контексті нинішніх прагнень побудувати відкритий європейський простір, інтерактивний і багатомовний. Отже, навчання вчителів сучасних мов також набуває іншої траєкторії, ніж традиційна, спрямована на передачу знань, стає набагато більш гнучкою та складною структурою, здатною забезпечити майбутніх учителів такими навичками та емоційними навичками, без яких процес викладання та вивчення іноземної мови не може мати реальних шансів на успіх. Це твердження є ще більш доцільним для студентів у вікових групах, що характеризуються необхідністю захисту, мотивації та співпереживання.

Використана література:

1. Beacco, J.-C., Byram, M., Cavalli, M., Coste, D., Cuenat, M. E., Goullier, F. et al., Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education (2010). Document prepared for the Policy Forum 'The right of learners to quality and equity in education. The role of linguistic and intercultural competences'. Geneva, Switzerland.
2. Cadrul european comun de referință pentru limbile: învățare, predare, evaluare (2003). (trad. din lb. fr. de Gheorghe Moldovanu). Strasbourg : Diviziunea Politici lingvistice.
3. Curtain, H., & Pesola, C. (1994). Languages and children: Making the match. White Plains, NY : Longman, 241.
4. Kohonen, V. (2001). Towards experiential foreign language education. In Kohonen, V., Jaatinen, R., Kaikkonen, P. & Lehtovaara, J., Experiential learning in foreign language education. London: Pearson Education, 8–60.
5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : методичний посібник для студентів магістратури. – Житомир : Житомир. пед. ун-т, 2003. – 232 с.
6. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.
7. Пассов Е. И. Мастерство и личность учителя: на примере преподавания иностранного языка. – 2-е изд., испр. и доп. / Е. И. Пассов и др. – Москва : Флинта : Наука, 2001. – 240 с.
8. Пуховська Л. П. Сучасні дослідження в галузі педагогічної освіти у країнах західної Європи / Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – Київ : Видавництво “Віпол”, 2000. – С. 565–589.
9. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів : навчальний посібник: у 2 ч. – Ч. 1: / за заг. ред. доктора педагогічних наук О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2001. – 266 с.

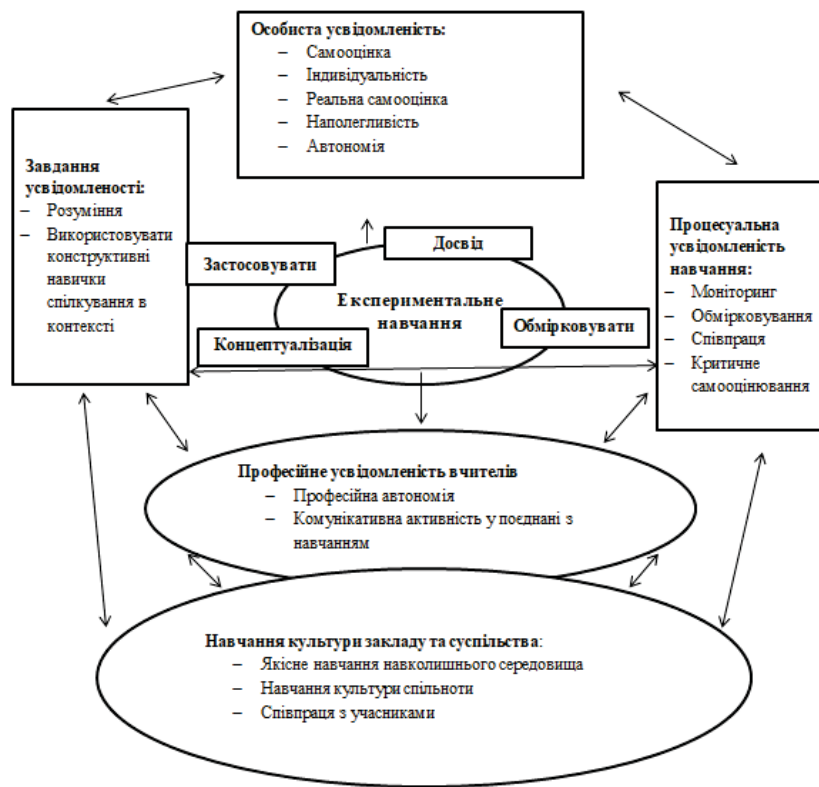

Рис. 1. Освіта іноземної мови в інституційному контексті

References:

1. Beacco, J.-C., Byram, M., Cavalli, M., Coste, D., Cuenat, M. E., Goullier, F. et al., Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education (2010). Document prepared for the Policy Forum 'The right of learners to quality and equity in education– The role of linguistic and intercultural competences'. Geneva, Switzerland.
2. Cadrul european comun de referinUă pentru limbi: învăUare, predare, evaluare (2003). (trad. din lb. fr. de Gheorghe Moldovanu). Strasbourg: Diviziunea Politici lingvistice.
3. Curtain, H., & Pesola, C. (1994). Languages and children: Making the match. White Plains, NY: Longman, 241.
4. Kohonen, V. (2001). Towards experiential foreign language education. In Kohonen, V., Jaatinen, R., Kaikkonen, P. & Lehtovaara, J., Experiential learning in foreign language education. London: Pearson Education, 8-60.
5. Vitvitskaya S. S. Fundamentals of Higher Education Pedagogy: Methodological Manual for Master's Students. – Zhytomyr: Zhytomyr. ped Univ., 2003. – 232 p.
6. Common European Framework of Reference: Study, Teaching, Evaluation / Scientific editor of the publication Dr. Ped. Sciences, prof. S. Yu. Nikolaev – Kyiv : Lentiv, 2003. – 273 p.
7. Passov E. I. etc. Mastery and personality of the teacher: On the example of teaching a foreign language. – 2nd ed., Corrected. And add – Moskva : Flint: Science, 2001. – 240 p.
8. Pukhovska L. P. Contemporary research in the field of pedagogical education in Western European countries / Continuing vocational education: problems, searches, perspectives: Monograph / Ed. IA Zyazun. – Kyiv : Publishing house "Vipol", 2000. – P. 565-589.
9. Technologies of vocational and pedagogical preparation of future teachers : Textbook: in 2 hours – Part 1: / By co. Ed. doctor of pedagogical sciences O. A. Dubaseniuk – Zhytomyr : Zhytomyr. state ped Unt., 2001. – 266 pp.

Власюк А. А. Сущность профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка в современных условиях

В статье представлена роль профессии учителя иностранных языков, которая сталкивается с увеличением числа учащихся и нехваткой квалифицированных преподавателей, когда быстро меняется ученический контингент, общенациональная образовательная реформа и разработка национальных стандартов преподавания иностранного языка выдвигают ряд новых требований к учителям. Современные законы представляют профиль компетентности современного учителя языка XXI века в Европе, уделяя особое внимание его общим потребностям начального и непрерывного обучения, которые отвечают за формирование творческого пространства для изучения иностранных языков и "обновленного" портрета современного лингвистического педагога. В современных условиях открытого доступа к почти любой информации профессионализм знаний учителя уже определяется не только содержанием этих знаний, но и способностью передавать их таким путем, который способствует взаимодействию, обсуждению, диалогу, аргументации. Из этого следует, что наряду со знаниями научных фактов учителю необходимо знание интерактивных технологий их обработки.

Ключевые слова: учитель иностранного языка, образование, осознанность, профессиональные знания, моделирование, цикл учебной деятельности, методы обучения, качество профессиональной подготовки.

Vlasiuk O. A. The essence of professional training of future foreign language teachers in the 21st century

The article presents the role of the foreign language teacher profession, which is faced with the increase in the number of students and the shortage of qualified teachers, when the student contingent is rapidly changing, the national educational reform and the development of national standards for teaching foreign languages put forward a number of new requirements for teachers. Modern laws represent the competence profile of a modern language teacher of the 21st century in Europe, focusing on his general needs for primary and continuing education, which are responsible for the formation of a creative space for studying foreign languages and the "renewed" portrait of a modern linguistic teacher. In the current conditions of open access to almost any information, the professionalism of the teacher's knowledge is already determined not only by the content of this knowledge, but also by the ability to transmit them in a way that facilitates interaction, discussion, dialogue, and argumentation. From this it follows that, along with knowledge of scientific facts, the teacher needs to know the interactive technologies for their processing.

Key words: teacher of a foreign language, education, awareness, professional knowledge, modeling, cycle of educational activity, teaching methods, quality of vocational training.